

KIM MIŠEL RIČARDSON

BIBLIOTEKARKA IZ KENTAKIJA

Prevela
Dubravka Srećković Divković

■ Laguna ■

Naslov originala

Kim Michele Richardson

THE BOOK WOMAN OF TROUBLESOME CREEK

Copyright © 2019 by Kim Michele Richardson

Originally published in the United States by Sourcebooks

Landmark, an imprint of Sourcebooks, LLC.

"<http://www.sourcebooks.com>"

www.sourcebooks.com

All rights reserved

Translation copyright © 2022 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Posvećeno Stejsi Testi,
dragoj knjigonoši*

„Sámo postojanje biblioteka pruža najbolju potvrdu da još smemo gajiti nadu u budućnost čoveka.“

T. S. Eliot

Kentaki, 1936.

Bibliotekarka i njena mula opazile su ga u istom trenutku. Živinčetu su uši strignule uvis i stalo je tako naglo da su mu prednja kopita zadrhljala u stranu, a bisage skliznule sa njega prosvuši iz sebe bibliotekarkine knjige. Digao se kovitlac zemlje i kamenčića, zapekavši joj oči. Mula se batrgala da pogleda naviše, unatrag, bilo kuda sem u to što je bilo pred njom.

Knjigonoša nije mogla da odvoji pogled od prizora dok je pritezala uzdu i stiskala nogama muline bokove. Ponovo je obola svoju sedlenicu. Iskezivši izdužene, bezobrazne zube, životinja diže gubice u vazduh opojan od mirisne smole, a snenu planinu ožeže drhturavo njakanje.

Žena se ukoči, prikupi uzdu jače. Pred njom se, ispod debele grane o kojoj je visilo, njihalo napred-nazad nečije telo. Čvrsto utegnuto oko vrata, uže je škripalo od napora opterećeno njegovom težinom. U visini su u obruču kružili lešinari, isturajući ružne, ćelave glave naniže ka beživotnom obličju, a njihove senke što su jurile za repovima rešetale su travu na izdisaju.

Sa spečene zemlje zaori se čudno kmečanje, te bibliotekarka otrže zgranuti pogled od leša i usmeri ga ka tlu.

Kraj velike prevrnute konzerve u prašini je ležala bebica nabrčkanog lišca opaljenog besom.

Planinske vazdušne struje lenjo su zaranjale, menjale smer, nosile zadah smrti i njene prljavštine. Otežala grana je pucketala, krckala pod svojim bremenom. Sa jednog mlitavog, nebesnoplavog stopala silazila je mic po mic okrvavljena čarapa. Bibliotekarka se zablenu u jarkoplavu kožu i poklopi šakom usta. Čarapa skliznu i pade kraj glave bebice koja se dernjala.

Vetar dunu jače, pa se potom ustremi nadole, skakućući po čarapi kao da pokušava da je podigne, ali ona tvrdoglavo osta u mestu, kao prirasla za zemlju – preteška da bi je oduvao jedan puki letnji povetarac.

Knjigonoša pogleda gore, diže jednu šaku koja je tamnela ispred sopstvenog plavetnog lica kao da poredi svoju boju sa bojom obešenog leša. Ispitala je svoju kobaltnoplavu kožu, a onda se odvažila da opet virne naviše u mrtvo telo, vezano, zanevek sraslo poput tog crnog hrasta za tvrdo, večno tle Kentakija sa kog su toliki tako vatreno pokušavali da pobegnu.

Prvo poglavlje

Nova godina nije imala ni punih petnaest sati u Trablsam Kriku u Kentakiju kad je moj tata namestio udvaračku sveću*, podešivši je da gori uznemirujuće dugo.

Zadovoljan, tata ju je izneo iz jedine prostorije naše brvnare na ručno tesani trem. Bio je pun nade. Nadao se da je 1936. ona godina kad će se njegova kći jedinica, devetnaestogodišnja Kasi Meri Karter, udomiti i raskrstiti sa svojim poslom za Projekat konjskih biblioteka**. Nadao se prosidbi ovog najnovijeg udvarača.

* Obična sveća u posebnom držaču u obliku spirale. Pomoću drvenog jezička (klizača) podešavala se visina sveće tako da gori tačno određeno vreme dok se ne istopi do prvog navoja spirale, što je bio signal – naime, sveća je služila kao „tajmer“ za udvarače. Roditelji su na taj način određivali koliko udvarač sme da se zadrži u razgovoru s njihovom ćerkom i time slali diskretnu poruku koliko im je on po volji. Pošto je sveća nastavljala da gori i posle zadatog vremena, nije postojala opasnost da se mladi par iznenadno nađe u mraku. (Prim. prev.)

** Tačnije, Projekat biblioteka na tovarnim konjima. To je bio državni program zahvaljujući kom su od 1935. do 1943. knjige bile dostupne ljudima u zabačenim krajevima Apalačkih planina. Taj posao su obavljale pretežno žene, takozvane knjigonoše. (Prim. prev.)

„Kasi“, doviknuo je preko ramena, „pre nego što ti je mama izdahnula, ja sam njoj obećô da ću se postarati da ti obezbedim doličan život, ali već ’oću da bankrotiram kupujući sveće da bi’ ti takav život obezbedio. Nek plamen sa ovog svećnjaka potraje, kćeri.“ Podigao je u visinu stari držač za sveću od savijanog gvožđa držeći ga za kovani gvozdeni repić i još jednom se poigrao drvenim klizačem, pomerajući voštanicu gore-dole u spiralnoj opruzi.

„Ja i živim dolično“, tiho sam izgovorila izlazeći za njim na trem, pa sela na drvenu stolicu i skupila se ispod perine od pačvorka koju sam dovukla sa sobom. Prvi dan januara doneo je do našeg doma u uvali lak sneg. Tata je spustio sveću i kresnuo šibicu da upali fenjer što je visio na tremu.

Dva zimska noćna leptira vijala su svetlost, kružila, sletala u blizini. Čista, sveža vlaga mešala se sa dimom drva i natkrljavala majušnu brvnaru kao kišobran. Drhteći, zagnjurila sam nos u jorgan kad je britki vetar zastrugao niz planine, provlačeći tihe zvižduke kroz borove četine i preko golih crnih grana.

Za koji čas tata je opet dohvatio udvaračku sveću, nadneo prst nad fitilj i isturio bradu, sa odobravanjem usećenim u čelo.

„Tata, ja imam dobro zaposlenje, plaćaju me dvadeset osam dolara mesečno da isporučujem knjige narodu koji ima potrebu za učenjem iz knjiga u ovim brdima.“

„Ja se vraćam na posô sada kad rudnik radi punom parom.“ Tata je stisnuo prstima fitilj.

„Još sam im potrebna...“

„Potrebna si ti meni živa i zdrava. Po ovoj hladnoći mogla bi da nazebeš i umreš, kô tvoja mama. Ti si sve što imam, Kasi, sve što je ostalo od naše vrste. Poslednja si, kćeri.“

„Tata, molim te.“

Pružio je ruku i nežno mi sklonio pramen kose sa očiju. „Da te ne vidim više da se kršiš na onom matorom kljusetu po opasnim prevojima i kroz mračne dubodoline i ’ladne potoke

tek zato što država 'oće da utera svoju glupavu knjišku uobraženost i u ova naša brda.“

„Nema opasnosti.“

„Mogla bi da se razboliš. Pogle' samo šta se dogodilo onoj knjigonoši i njenom konju. Bezumno, a siroto konjče kažnjeno zbog njene nepromišljenosti.“

Sneg je naletao, kovitlao se, vrtložio po dvorištu tapaciranom lišćem.

„Bilo je poodmaklih godina, tata. Moja najmljena mula je dovoljno žustra i sigurna na nogama. A i ja sam spretna i okretna koliko hoćeš.“ Okrznula sam pogledom svoje potamnele šake, nemušte plave izdajnice. Hitro sam ih gurnula pod nabore tkanine, sileći sebe da ostanem smirena. „Zdrava i prava. *Molim te*. Pristojne su to pare...“

„A gde je *tvoja* pristojnost? Pojedine žene žale se da nosaš po tom stenju skaredne knjige.“

„Nije istina. To se zove književnost i sasvim je pristojna“, pokušala sam da objasnim kao i bezbroj puta dotad. „*Robinson Kruso*, pa Dikens i njemu slični, čak i gomile *Popularne mehanike* i *Ženine kućne saputnice*. Pamfleti sa savetima o tome kako se popravljaju pokvarene stvari. Krojevi za šivenje. Kuvanje i čišćenje. Kako biti čuvaran s novcem. Važne stvari, tata. Dolične...“

„*Uobražene*. Nije dolično da jedno žensko čeljade jaše ovim neprohodnim brdima i vlada se kô muško“, kazao je on, a u glasu mu je zabučala oštrina.

„To doprinosi obrazovanju naroda i njegovog podmlatka.“ Pokazala sam ka malom džaku u uglu, punom časopisa koje je trebalo da isporučim narednih dana. „Sećaš se članka u *Nacionalnom geografskom časopisu** o pradedinom rodnom

* Danas nama poznat kao *Nešenel džiografik*. Radi jasnijeg uvida u čitačka interesovanja i potrebe tog doba, svi nazivi časopisa su prevedeni. (Prim. prev.)

mestu tamo u Francuskoj, o Kisiju po kom sam dobila ime? Svideo ti se...“

„Ma u đavola, svoje si ime zaslužila i svojom me samovoljom samo teraš da psujem.* Ne treba mi nikakva prokleta knjiga da meni priča o tome gde su se naši stari rodili i o tvom krštenom imenu. Ja i tvoja mama znali smo to sasvim lepo.“ Izdigao je obrvu, pa se još malo baktao plamenom udvaračke sveće, podešavajući voštanicu na onu visinu koju je želeo. I kao i uvek, zavisno od muškarca koji će svratiti u goste, na onoliko vremena koliko želi da taj stari hronometar ostane upaljen.

Tata je pogledao ka potoku, pa opet u sveću, a onda iznova uperio oči ka obalama, proučavajući ih. Borio se između podizanja i spuštanja sveće-hronometra, promumlao psovku, pa je postavio negde u sredini. Voštanica će biti jezičkom dignuta visoko da gorenjem označi dugu posetu, ili sabijena nisko za svakog udvarača koji Elajdži Karteru nije u milosti kao podesan prosac.

„Tata, ljudi hoće knjige. Moj je posao da se brinem o narodu koji je gladan učenja.“

Podigao je udvaračku sveću. „Žena treba da bude u blizini kućnog ognjišta i o njemu da se brine.“

„Ali ako se udam, Uprava za unapređenje rada će me otpustiti. Molim te, sad sam bibliotekarka. Ta čak i Elenor Ruzvelt odobrava...“

„Prva dama ne radi muški posô – i nije moja neudata ćerka – i ne jaše bandoglavo magare uz grbavu planinu.“

„Ljudi tamo gore uče.“ Ponovo sam pogledala u svoje šake i protrljala ih pod jorganom. „Knjige su za to najbolji način...“

„Najbolje što njima treba jeste jelo na stolu. Narod je ovde gladan, kćeri. Dečica gladuju, boluju; starci umiru. Mi ovde

* Kasino ime (*Cussy*) i dijalekatski oblik glagola psovati (*to cuss*) izgovaraju se slično, a *cuss* je takođe reč za tvrdoglavu osobu. Ime gradića Kisija (*Cussy*) oni očigledno izgovaraju amerikanizovano, „Kasi“. (Prim. prev.)

sopstvene zube glođemo. Nema ni dve nedelje kako je udovica Kerolajn Barns za džab-džabe prepešaćila devet milja ne bi li spasla svoju dečicu tamo gore.“

Bila sam čula da se sirotica uteturala u varoš sva osuta od pelagre i izdahnula na ulici. Mnogo puta sam opazila taj osip koji se javi od gladovanja. Pre nepunih mesec dana neka žena iz jedne udoline gore bila je izgubila petoro od dvanaestoro dece, a u još višim brdima čitava jedna porodica umrla je prethodnog meseca.

„Ali ljudi mi govore da im knjige olakšavaju bremena, i to je nešto najlepše što može da im se desi“, pobunila sam se.

„Neće se 'leba najesti od škrabotina u tim knjigama“, kazao je on čvrknuvši fitilj i ućutkavši me. „A ovo je“ – kucnuo je o svećnjak zglobovom prsta – „za tebe najbolje.“

Golotinja sveće, isturene tako visoko, delovala je očajnički, postidno. Ulovila sam nelagodnost i u tatinim sivim očima.

* * *

Nije mi mnogo značilo što sam već dugo i sama osećala očeve strahove u vezi s time šta će biti s njegovom ćerkom jedinicom, sve do dana kad sam čula da Ruzvelt stvara svoj program pomoći pod nazivom Novo poslovanje* da pomogne narodu u ovom kraju dok traje Depresija. Mi smo u depresiji bili otkako sam znala za sebe, ali sad je, potpuno iznebuha, državna uprava govorila kako nam se mora pomoći i postavila sebi za cilj baš to i da uradi. Predsednik je prethodne godine bio tome pridodao Upravu za unapređenje rada da bi se žene upregle u posao i da bi se u život muškaraca u Kentakiju uvele književnost i umetnost. Za mnoge planince, sve nas u ovom kraju, bila je to

* Čuveni Ruzveltov Nju dil, nacionalni program sa idejom da država investira novac kao pomoć i time uspostavi jaču kontrolu privrede i ojača položaj i ulogu predsednika na račun korumpiranog Kongresa. (Prim. prev.)

prva prilika da okuse šta biblioteka može da pruži, da okuse tu slast – takvu da za sobom ostavlja žudnju da se proba još.

U varoši sam viđala letke kojima su se pozivale žene da se prijave za posao nošenja knjiga po ovim brdima na konju. Mesec dana po maminoj smrti uzela sam kradom jedan formular, popunila ga bez tatinog znanja i prijavila se da budem bibliotekarka Konjskih biblioteka.

„*Tebi dali posao?*“, zbunio se tata kad sam ga na leto dobila.

Nisam mu rekla da sam zaobišla ovdašnje nadzorne organe tako što sam prijavu uzela u pošti. U prijavi za posao saopštavalo se da je možeš predati glavnom bibliotekaru u svom gradu ili je poslati direktno upravniku Konjskih biblioteka, poštom u Frankfort. O boji ništa nije pisalo, a o mojoj boji svakako ne. Ali ja sam rešila da se oprobam kod ljudi iz velikog grada koje nikad nisam upoznala umesto da prijavu poverim šefovima ovde u Trablsamu.

„Zar se niko više nije prijavio?“, krenuo je da me ispituje tata. „Ne možeš da radiš“, dodao je podjednako brzo.

„Tata, treba nam novac, a to je ugledan posao i...“

„Zaposlena žena nikad se neće vezati brakom.“

„Ko bi se oženio jednom Plavom? Ko bi mene hteo?“

Bila sam čvrsto ubeđena da se niko ne bi oženio nekom od *Plavih ljudi iz Kentakija*. Ne bi se oženio ćutljivom ženom kojoj su usne i nokti plavi kao plava kreja, koža boje kvekerke* što u bokorima raste po našoj šumi.

Jedva sam se usuđivala da pogledam drugima u oči iz straha da će moja boja odati šta osećam. Puko žarenje obraza, nalet radosti ili ljutnje, iznenadan uplašeni trzaj, sve bi mi to zagmizalo po koži, potamnjujući je, menjajući moj blaži izgled u nijansu uzrele borovnice, i sagovornik bi potprašio pete. Činilo se da

* Sitan cvet nežne modre boje (*Houstonia caerulea*). U originalu je upotrebljen njegov drugi naziv, *bluet*, što bi se moglo prevesti kao „modričak“. (Prim. prev.)

nema mnogo bračnih izgleda za poslednje žensko dete plavih planinaca koji su smučivali preostale građane Komonvelta* – narod širom naše države, pa čak i doktore. *Telesno zdrava devojčica sa sposobnošću da poplavi kao plava vodena devica obična** koja sleće na vodu po koritima potokâ Kentakija*, zbunjeno je jednom mozgao stari planinski doktor, a potom mi smesta dao nadimak Bluet. Čim je ta reč izašla iz njegovih usta, zalepila se za mene.

Kad god o tome pričamo, tata bi rekao: „Kasi, imaš šansu da se udaš za nekog ko nije isti kao ti, ko može odavde da te izvuče. Zato ja kopam ugalj. Zato radim za crkavicu.“

A bruka će ostati da lebdi u mrtvom vazduhu i izjeda me. Narod je smatrao da je naš klan takav jer su se uzimali srodnici sa srodnicima, a to ni slučajno nije tačno. Nije istina. Moj praded, Plavi iz Francuske, naselio se u ovim brdima i oženio se čistokrvnom belom Kentačankom. Uprkos tome, imali su uz svoju običnu decu belog lika i nekoliko plave dece. A neka od njih su stupila u brak sa osobama sa strane, ali ostala su morala da stupaju u brak sa srodnicima jer nisu mogla da putuju daleko, isto kao što je bilo i sa drugim planinskim klanovima uzduž i popreko ovih krajeva.

Uskoro smo se mi Plavi, da bismo izbegli ismevanja, zavukli dublje u brda. U najcrnji deo zemlje. Tati to nije ni najmanje smetalo, govorio je da je tako najbolje, bezbednije za mene, poslednju od naše vrste, *poslednju*. Ali ja sam o tim *vrstama* čitala u časopisima. O istočnom vapitu, o golubu selcu. O *istreblijima*. Pa većina tih životinja lovom je *istrebljena!* Pomisao da me love, da me istreblijuju, da sam poslednja Plava, poslednja moje vrste na zemlji, ispunjavala me je takvom stravom i tako

* Ovaj stari naziv iz doba kad su države SAD pripadale britanskoj kruni zadržale su četiri države: Masačusets, Pensilvanija, Virdžinija i Kentaki (kao bivši deo Virdžinije). (Prim. prev.)

** Insekt sličan vilinom konjicu. (Prim. prev.)

mi presecala dah da bih otrčala do ogledala, zagrabila noktima po grlu i lupila se po grudima da otmem dah natrag.

Mnogi su bili nepoverljivi prema nama zbog izgleda. Iako u tatinom slučaju, pošto je radio sa ugljem, ta pretežno bledoplava koža nije mnogo uznemiravala narod, budući da svi rudari iz okna izlaze manje-više isti.

Ali ja nisam imala ugalj da me pruruši u crnu ili belu Kentaćanku. Nisam imala izlaz za bekstvo sve dok nisam dobila tu dragocenu maršrutu knjiga. U tim starim zakucima među tamnim drvećem moji mladi čitaoci opazili bi me kako jašem na svom tovarnom grlu, tegleći bisage pune knjiga, i blesnuli bi im osmesi i doviknuli bi: „Eno stiže knjigonoša... Knjigonoša je došla!“ A ja bih skroz zaboravila na svoju osobenost, i na to odakle mi, i šta za mene znači.

Koliko nedavno je Julia Foster, glavna bibliotekarka Konjskog projekta, napomenula kako sam bistra, i kazala kako mi je posao s knjigama pružio podjednako fino obrazovanje kao što bi mi ga pružila ma koja škola.

Oduševila sam se čuvši njene reči. Od ponosa sam postala bezmalo ljubičasta, uprkos činjenici da je drugim bibliotekarkama Konjskih biblioteka pre toga sa zapanjenim prizvukom rekla: „*Ako je jedna Plava sposobna toliko da nauči iz naših knjiga, zamislite šta li tek ovaj program može da učini za naš normalan narod... Svetlost u ova mračna vremena, izvesno...*“

A ja sam se kupala u toj toploj svetlosti koja me je ostavila pod utiskom da sam učena žena.

No kad je tata čuo za Agnesino zastrašujuće putovanje, i kako je njen tovarni konj lipsao i ostavio je u snegu prošlog meseca, produbila se njegova rešenost da me udomi. I ubrzo potom je ponovo obasjao moju boju zaslepljujućim svetlom i ponudio širokogrud miraz od pet dolara i deset akri naše šume. Hteli su da mi se udvaraju i oni matori kao Biblija, i oni žuto-kljuni kao da su tek izašli iz školske klupe, žmureći na to što sam jedna od *onih Plavih ljudi* čim im se obelodani perspektiva

posjedovanja zemlje. Nekoliko njih će drsko upitati o mom budućem rađanju dece kao da se diskutuje o nekoj životinji sa farme – tražiće garanciju da njihovi kentakijski sinovi i kćeri neće i sami posedovati to plavilo.

A što se tate tiče, mogao je moju ruku tražiti i onaj grozni trol iz „Tri jarca Grubića“. U poslednje vreme podešavao je sveću-hronometar na neprijatno dugo vreme za *svakog* ko je bio raspoložen da svrati.

Ali ja nisam smela da rizikujem. Propisi Uprave za unapređenje rada govorili su da ženske osobe s mužem koji se može zaposliti neće ulaziti u izbor za taj posao jer je muž logična glava porodice.

Logična. Meni se moja sposobnost rasuđivanja sasvim sviđala. Mnogo mi se sviđala moja sloboda – obožavala sam samoću koju mi je podarilo poslednjih sedam meseci – i živela sam za radost nošenja knjiga i materijala za čitanje tim brđanima koji su očajnički žudeli za mojim dolascima, za štampanom rečju koja je u njihove sumorne živote i tamne udoline donosila jedan svet nade. Ona je bila neophodna.

I prvi put u životu, osećala sam se neophodnom i *ja*.

„Tačno ovde, tako nek bude.“ Tata se poslednji put pozabavio klizačem na udvaračkoj sveći, a onda konačno postavio hronometar na sto ispred moje stolice za ljuljanje i praznog sedišta kraj mene. Dohvatio je sa klina svoj šlem sa karbidnom lampom i zagledao se u tamnu šumu na drugoj strani potoka koji je proticao kroz naše imanje.

Sneg se pojačavao i sipale su krupne pahulje. „Cenim da samo što se nije pojavio, kćeri.“

Ponekad se udvarač nije pojavljivao. Nadala sam se da će i ovo biti jedan od tih slučajeva.

„E pa, odo' ja.“ Ubacio je šibicu u poslužavnik za rastopljeni vosak ispod hronometra i još jednom, poslednji put, premerio okom sveću.

Raspomamljeno sam ga šćepala za rukav i prošaputala: „Molim te, tata, ne ųelim da se udajem.“

„Šta je tebi, kćeri? Nije prirodno da se prkosi *prirodnom* poretku gospodnjem.“

Obuhvatila sam mu dlan svojim dlanom i u njega utisnula nemu molbu.

Tata je pogledao u moju ruku koja se bojila i istrĳao ųaku. „Ja sam se odrekō spavanja da bi' odjahao u njegovu udolinu i ovo udesio.“

Zaustila sam da se pobunim, ali on je digao ruku, ućutkujući me.

„Ova surova zemlja nije da je ųena sama snosi. Dovoljno je svirepa i prema muųkarcu.“ Tata je poseĳao da uzme svoj rućno deljani okovani ųtap za odbranu od medveda sa vrhom u obliku strele, oųtrim poput britve. „Kopam sebi grob od prvog dana kad sam krenuo s kopanjem uglja. Dva groba da kopam neću.“ Kucnuo je ųtapom o daske. „Prihvarićeų muųa da bi imala nekog da se brine o tebi onda kad ja to viųe ne budem mogō.“

Zakopćao je kaput i dohvatio sa dasaka trema svoju limenu kanticu za rućak, pa se polagano zaputio u noćnu smenu dole u rudniku uglja.

Zaćuvųi priguųeno njiųtanje konja, obrnula sam se ka ųuųketanju meću drvećem, upinjući se da razaberem zvuk kroz blebetavi ųum vode u potoku. Udvarać će brzo biti ovde.

Istegla sam se preko drvene ograde i zaųkiljila. Kada se viųe nije videlo treperenje tatine rudarske lampe i kad sam bila sigurna da je nestao u ųumi, pruųila sam ruku, podesila drveni klizać na sveći-hronometru i spustila voųtanicu tako da vosak dotakne obod starog spiralnog drųaća sveĳa koji minut nakon paljenja – signal najnovijem udvaraću da se od njega oćekuje spreman i brz odlazak.

Digavųi ųake, posmatrala sam ih kako se umiruju u neųnu plavićastu boju paćjeg jajeta.

Drugo poglavlje

Nije čestito prošla još jedna siva nedelja, a tata je na naš trem već poslao novog udvarača. Postupno, taj je sjahao sa svog konja i vezao ga za drvo. Samo još jedan gladni trol koji je pošao u lov, i još jedan od kog moram da bežim.

Prelazeći palcem preko prstiju, nabrojala sam udvarače što su dotad svratili u goste. Sigurno ih je bilo preko jednog tuceta, možda i više, bliže broju od dva tuceta ako bih uračunala i one što se nisu ni pojavili, što su obrnuli leđa na ulazu u našu šumu.

Posmatrala sam ga kako se tromo penje uz stepenice i željno sam čekala da zauzme svoje mesto pa da sagorim udvaračku sveću i otarasim ga se.

Nespretnim prstima uzela sam kutiju šibica i izvadila jedno palidrvce. Ta konkretna dužnost paljenja fitilja uvek je bila moja pošto pristigne onaj za kog se tata nada da mi je suđenik, i obavljala sam je čim udvarač sedne.

Hjuit Hartman je svom težinom tropnuo u stolicu za lju-ljanje, umalo ne provalivši sedište od daščica dok sam ja palila kratku voštanicu. Zgrbio se nad zrelim stomakom, premećući šešir po rukama i muljajući zadebljalim jezikom oko velikog smotuljka duvana koji je žvakao, pre nego što će profrfljati

meni nerazumljiv pozdrav. Zgledavši se sebi u kolena, zatražio je da vidi tapiju na zemlji.

Ćutke sam ušla i iznela je, položila papir kraj udvaračke sveće. Ulovila sam dašak kukuruzovače iz gospodina Hartmana, pa sam se izmakla do ograde, preplela šake iza leđa i posmatrala kako plamen drhti i vosak se sporo, sporo topi.

Zastenjao je nekoliko puta dok je čitao tapiju. Miraz od deset akri bio je više nego izdašan. Ta zemlja se mogla raskrčiti za obrađivanje ili za proizvodnju građe, čak prodati ako vlasnik tako hoće. Tata nikad nije želeo susede, nikad nije imao ta sredstva, taj duševni sklop niti pak novac da bilo šta s njome uradi. Ali otkako je kod njega krenula boljka, pa je postala uporna njegova rešenost da me vidi udatu, hvatao se u mislima za drugačija rešenja.

Gospodin Hartman se istegao ka sveći i proučio tapiju uz žuto svetlo, a u tupim očima zatitrala mu je pohlepa. Zaškiljivši, na tren mi je okrznuo pogledom lice, pa ponovo papir, pa ponovo mene. Pljesnuvši starim dokumentom, isturio je prst prljav od zemlje i krenuo njime da vuče niz stranicu, a usne su mu žvakale kitnjast rukopis. Ponovo me je zasuo kišom kradomičnih virkanja.

Konačno se nakašljao, ustao i ispljunuo sažvakani duvan preko ograde, a smeđa pljuvačka obojila mu je donju usnu i nekoliko kapljica išaralo mu je bradu.

Hartman je uzeo udvaračku sveću, gurnuo je ka mom licu. Ustuknuvši, ispustio je tapiju, pa jednim teškim huktajem uduvao plamen.

„Ma ni za ceo Kentaki.“ Njegov stari, truli dah suknuo je kroz crn dim, oduzevši dah meni.

* * *

Ni nedelju dana potom tata je opet namestio moju sveću-hronometar, podigavši voštanicu na najduže sagorevanje. Krajem

januara, posle još tri udvarača, postarao se da to više ne mora da radi.

Taj čovek se pojavio u rano popodne, sa iznošenim šeširom na glavi. Tapiju je pročitao bez žurbe, onda je sedeo stegnutih usana i prolazio prstima kroz proređenu kosu, kradom pogledujući u plamen udvaračke sveće. Nekoliko puta se promeškoltio, pljesnuo mlitavim šeširom o uflekane brič-pantalone, a svaki pokret bi zavrcao novom perjanicom užeglog zadaha. Posle dve posete ovog prosca na tremu, tata je te poslednje nedelje januara dao svoj blagoslov i potpisao tapiju, pa ugasio moju poslednju udvaračku sveću. Velepoštovani stari gospodin đipio je sa stolice i zgrabio dokument. Izbegavajući mi lice, pohotno se zapiljio u moje telo, a pogled mu je zastao na grudima; vršio je inventar svoje nove imovine.

Prilepila sam se za tatu na našem tremu. „Ne želim da se udam“, izgovorila sam, obuzeta strahom. „Ne želim da idem od tebe.“ Oči su mi poletele ka tom starcu koji je čekao u dvorištu kraj svoje mule. Uzvratio je piljenjem i krenuo da se lupka po nozi šeširom; svaki pljesak bio je sve jači i nestrpljiviji.

„Kćeri“, kazao je tata obuhvativši mi bradu žuljevitom rukom, „moraš da prihvatiš muškarca i živiš svojim životom. Da imaš sigurnost.“ Obrnuo se od mene, iskidano udahnulo, pa se nekoliko puta zakašljao. „Moraš. Dužnost mi je da se postaram da ne budeš sama kad mene više ne bude – da održim obećanje koje sam dao tvojoj mami.“ Umorna pluća su mu šištalala, pa se opet zakašljao; rudnik uglja krao mu je vreme.

„Imam svoje knjige!“

„Ludost ti imaš, kćeri.“ Za glas iz njegovog stisnutog grla prijanjala je tuga.

„Ostaću bez svoje maršrute, bez svojih čitalaca. Molim te, ne smem da ostanem bez njih.“ Stegla sam mu rukav i prodrmusala ga. „Molim te, ne za njega.“

„Imaćeš i sopstvenu veliku porodicu. Ti Frejžeri su star klan sa rodnom svud po ovim brdima.“

„Ali on je rod pastoru Vesteru Frejžeru.“ Pritisla sam dlanom srce, koje je zagalopiralo od pomisli na njega, njegovu lova gladnu pastvu i njihova smrtonosna krštenja vodom dole na potoku. „Tata, ti znaš šta onaj sveštenik radi narodu poput nas, šta je uradio...“

Tata mi je položio šaku na rame i zavrteo glavom. „On se ne druži s takvima kao što je taj sveštenik, a zarekao mi se da će te štiti. Već je dockan, kćeri. Moram da se spremam. Kompanija ima nekoliko vagona za koje očekuje da ih danas natovarim, inače ću ostati bez posla. Idi sad svojoj novoj porodici“, nežno me je poterao.

Pogledala sam u tog čoveka u dvorištu, koji je, nestrpljiv da pođe, uvrtao u šaci šljampavi šešir nalik kolaču, umotavao u rolnu našu staru tapiju na zemlju Kartera, nervozno se premeštao sa jedne na drugu kratku, mišićavu nogu, a sitne oči su mu letele čas ka nama, čas ka njegovoj muli koščatih rebara. Udari zimskog vetra šibali su preko šumovitog obronka, tresli grane i bacakali mu retku, sedinom ispeckanu kosu.

„Ali, tata, molim te, ja se... ja se njega plašim.“ Potražila sam svoju maramicu, odustala i obrisala procureli nos rukavom kaputa.

„Gospodin Frejžer će ti dati svoje ime i staraće se da imaš krov nad glavom i budeš sita.“

„Ja imam ime, *jedino* ime koje želim! *Knjigonoša!*“

Tatine oči ispunile su se nemirom. Lice mu se iskrivilo. Bila sam ubeđena da ne želi da idem, ali da se više plaši da me ne pusti od sebe. Ja sam se podjednako plašila da odem od njega, i još više se plašila onih poput tog tu u dvorištu.

„Molim te, tata, znaš koliko je mama volela knjige i želela ih i meni.“ *Mama*. Od njenog odsustva bolelo me je srce i očajnički sam žudela za njenim umirujućim naručjem.

„Tvoja mama ti je želela sigurnost, kćeri.“

Frejžer je prišao bliže muli, skupljajući ramena i pripremajući se za ljutu hladnoću.

„On ne uliva sigurnost i jezivo me plaši.“ Stara brvnara je zaškripala, zaječala kao da je to tačno, kao da pokušava da ga zadrži na odstojanju. „I ne kupa se... Ta pantalone su mu tako uštavljene da bi same stajale u uglu! N-neću da se udam. Tata, molim te, ne želim nikuda sama s njim, ne...“

„Kćeri, ja bi' teo da te vidim valjano udomljenu i da te propisno ispratim kad bi' mogô, ali Kompanija za ceo mesec ne dâ ni sekundu slobodnog vremena takvima kao što smo mi rudari – sem kad uz nju ide obaveštenje od grobara ili otkaz od šefa napismeno. Ujutru ću da iznajmim matorog Biba, konja gospodina Marfija, i doneću ti kovčeg tamo kod njega. Ti se postaraj da se navikneš na novi dom. Ajde, kćeri. Odvešće te sveštenom licu i do večeri ćeš već biti gospođa Čarlija Frejžera. Idi svom čoveku. Idi, kasno je.“ Odmahnuo je šakom. „Ne daj da te tvoj čovek čeka.“

Njegove reči su mi padale na grudi kao kamenje.

Tata je pročepkao po džepu pantalona i izvadio čistu maramicu koju sam mu koliko tog jutra oprala, pa mi je dodao.

Zgužvala sam je vlažnom, uzdrhtalom pesnicom, krenula da je razvijam, stežem, uvijam.

Tatina ramena su se oklembesila kad se obrnuo da uđe. Stežući zasun, zastao je na pragu. „Tebi je sad mesto kod Čarlija Frejžera.“

„Meni je mesto ovde, uz moj posao! Ne oduzimaj mi knjige ovako. Molim te... Tata, ne, ne daj mu da me vodi.“ Klonula sam na kolena i podigla preklinjuće šake. „Dozvoli da ostanem“, hrapavo sam prošaptala. „Molim te, tata. *Tata?* Gospode svemoćni, molim te...“

Vrata su se čvrsto zatvorila, progutavši moju molitvu, odnevši sa sobom moju svetlost. Želela sam da potrchim, da se smotam u tu tamnu, istrulelu zemlju, iščeznem pod hladnim tlom Kentakija.

Prinela sam izuvrtanu maramicu ustima i pritisla je na njih, posmatrajući kako mi šaka od jada zadobija tamnu azurnoplavu boju.

* * *

Crven kao rotkvica, takav je bio on.

Ono što je moj šezdesetdvogodišnji muž Čarli Frejžer uradio bilo je gore od ujeda zvečarke, ili bar od onog što sam ja zamišljala kao zmijski ujed, kad je prvi put pokušao da poseje svoje plameno seme u mene. Ritajući se, zbacila sam jastuk kojim mi je pokrio lice.

„Miruj“, zasiktao je. „*Miruj, plava đavolice*. Neću da trpim prizor tvog mrtvog lica.“ Drugu šaku mi je pritisnuo preko usta i očiju, štiteći sebe i nabijajući se u mene.

Izmigoljila sam se iz njegovog stiska, ujela ga i izgrebala, daveći se svojim strahom i srdžbom, u borbi za vazduh.

Udarao mi je pesnicama u stomak, štipao mi grudi i tukao me u glavu dok nije sve obuzela tama.

Prilikom drugog pokušaja da se zabode u mene, u njegovo lice, ružičasto poput pseće spravice, ulilo se sivilo.

Kada sam došla k sebi, ležala sam na hladnom zemljanom podu. Nada mnom je lebdeo neki glas i ja sam pokušala da progovorim, ali ništa iz mene nije izašlo. Neko je preko mene prebacio prekrivač i opet sam utonula u promenljivu tamu, što je potrajalo dok me neki drugi glas nije iznova probudio.

Borila sam se da dignem očne kapke, ali uspela sam samo jedno oko delimično da otvorim, jedva razaznajući tatino lice.

„*Ta-ata*.“ Reč se prekinula u mom grlu. Pružila sam šaku ka njemu. Ošinio me je dubok bol i viknula sam, poduhvatajući oteklu ruku.

„Kćeri, ne pokušavaj da se pomeraš.“ Odigao mi je glavu i prineo mojim usnama vrč. „Samo gutni ovo.“ Deo usne bio mi se naduo sve do nosa, pa je tečnost iscurila, slivajući se niz bradu. Tata mi je obrisao mokru kožu rukavom kaputa, nakrenuo šolju i ponovo pokušao da me napoji. Osetila sam ukus kukuruzovače, pa ispljunula i zakašljala se; ta tečnost me je palila, zapekla mi osetljive desni i rascepljene usne.

Razgoreo se drugačiji bol, vreo i nalik nožu, te sam usrkнула vazduh, odgurnula tatu i poklopila šakom uvo, no odmah sam je trгла natrag i ugledala lepljivu krv koja je iscurila iz bubne opne i obojila mi dlan.

Tata je iskopao svoju maramicu i pritisnuo mi je na uvo. „Drži je tu koji čas.“ Položio mi je šaku preko maramice i digao vrč. „Pokušaj sad sve ovo da ispiješ.“ Ponovo je prineo piće mojim ustima, pa sam otpila veći gutljaj.

„Tako. Uzmi još malčice, Kasi. Pomoći će donekle.“ Kad sam sve ispila, tata je spustio vrč, pažljivo me obujmio rukama i pomilovao me po kosi.

„Mama“, zacvilela sam i uvukla ruku između njegovog ramena i svog uva, pokušavajući da zaustavim te bolove koji su me probadali. „Hoću mamu.“

„Pssst, tu sam ja, kćeri.“ Ljuljao se. „Sad je ovde doktor i prenećemo te kući da se odmoriš.“

Zažmirila sam u čoveka koji je stajao kraj stuba kreveta. „Doktore?“

„Biće ti dobro, ali njemu je čuka crkla, Bluet“, kazao je planinski doktor nad utonulim bračnim krevetom, pa prekrrio Frejžera tankim flanelskim čaršavom pre nego što će se posvetiti mojim polomljenim kostima.

Tata ga je sahranio napolju, u dvorištu, pod jednim visokim borom zajedno sa mojom udvaračkom svećom.

Treće poglavlje

Negde između tog prvog zarivanja u mene i postepenog obznanjivanja proleća, kosti su mi srasle i dobila sam tri stvari: svoj stari posao u Konjskim bibliotekama, staru mulu koju sam nazvala Junija i znak semena Čarlija Frejžera. Nije prošao ni neki dan od toga, a ja sam već iščupala Frejžerov đavolski koren čajem od kalopera koji sam našla u suvom bilju što ga je mama čuvala u podrumu.

Sveže jutro štipkalo mi je lice hladnoćom, pa sam ukopala bradu dublje u tatinu kabanicu od mušeme i podstakla mulu ka kući prvog korisnika naše biblioteke. Zašle smo u maglom natopljeni potok pre izlaska sunca; tamne vode su ujedale živinče za putišta, voljnost da požuri čuljila je Junijine dugačke uši napred. Vetrovi poznog aprila mrsili su se u oštre, lisnate zube kiselog drveta*, zadirivali, češljali Junijinu kratku sivu grivu. Iza potoka su se razastirala brda, a iz istrulelih šumskih grobova i drevnih čvornovatih korenova probijali su nežni zeleni pupoljci srolikog zlatocveta i puzećeg bršljana, i proplitali se kroz žutoride površi zimskog lišća, kuljajući iz plodne zemlje.

* Američko kiselo drvo (*Oxydendrum arboreum*). (Prim. prev.)

Začuvši pljesak, Juniya je zastala usred vode i oglasila se napola njiskom, napola njakanjem. „Đi, mala“, rekla sam ja opazivši žabu. „Đi.“ Protrljala sam mulu po vratu. „Đi sad.“

Živinče je šibnulo repom, i dalje nesigurno, zagledano preko, u drveće, ka puteljku koji je vodio u pravcu Frejžerove kuće. „Đi, Juniya. Hajde, sad smo na našoj knjižnoj maršruti.“ Cimnula sam uzdu ulevo, vukući joj glavu da ne gleda – da ne mora i ona da ga se seća.

Ta mula je bila moje nasljedstvo, jedino što je Frejžer posedovao, ona i tri dolara, nešto sitnine, jedna pljuvaonica pocrnela od katrana i njegovo prezime. Pre nego što se Frejžer oženio mnome, svoje jahaće grlo iznajmljivala sam za pedeset centi nedeljno iz štale gospodina Marfija, isto kao i većina ostalih bibliotekarki. Sa zadovoljstvom sam na svoje knjižne maršrute polazila na njegovom konju ili magarencetu, ali prosto nisam mogla da ostavim ubogu životinju da umre vezana za Frejžerovo drvo.

Mulina dlaka bila je ulepljena od krvi, a koža joj je, mlitavo oklembešena ka hladnom zimskom tlu, bila puna otvorenih rana koje su curile. No jedan pogled na ovo živinče saopštio mi je da će imati volje da živi, da će moći da se bori žestokim udarom noge i ujedom velikih zuba. I videla sam u njenim krupnim smeđim očima nešto što mi je govorilo da smatra da bismo sve to mogle zajednički da izvedemo.

Tata je rekao: „Briga je to. Prodaj je! Ne вреди pet para – konj ili magarac bolje bi ti poslužio, kćeri. Konju narediš, magarca zamoliš. Jašta, konji će rado poslušati tvoju zapovest, ali mula, đavo da je nosi, to živinče ti je samo rasprava, a sa onim tamo“ – prst mu je poleteo ka Juniji – „upravo ćeš imati u obilju takvog rvanja dok se budeš natezala sa tvrdoglavim stvorom.“ Na to je tata odvratio pogled od nje i progundao: „Ta mula valja samo za rudarsku žrtvu.“

Na to sam se bučno usprotivila. Ako je neki rudnik po noći zatvoren, mora da se prinese *rudarska žrtva*. U cik zore, pre nego

što se okno otvori, slali su unutra mule iz straha da se tokom noći nagomilao gas. Muškarci bi na živinče privezali upaljenu sveću ili lampu karbidušu, pa ga poslali samo. Tek ako ne začuju eksploziju i ne vide dim, zapaljenu mulu kako izleće iz okna, rudari su znali da je bezbedno da uđu i započnu posao za taj dan.

Tata mi je preko volje dozvolio da je povedem kući. Kupila sam za staru mulu flašu konjskog melema, polovno sedlo i meku konjsku ćebad. Mesec dana mi je trebalo da povratim zdravlje tom izgadnelom, umlaćenom živinčetu. Još mesec dana da ga naučim da me ne rita i ne ujeda. Ni tata niti bilo koji čovek još se nisu usuđivali da stanu kraj nje, jer inače bi stara mula kradom zamahnula nogom i šutnula ih, isturila vilice i snažno im štrpnula kožu. Ali uprkos tome što je bila prgava prema muškarcima, ja sam na njoj jahala u varoš i divila se kako je blaga i prijatna u blizini dečurlije i žena.

Junija je digla gubice i ponovo sam pogledala kud i ona, iskrenula zdravo uvo ka povetarcu, pogladivši se po resici. Doktor je rekao da mi se drugo uvo možda nikad neće izlečiti i dotad je bio u pravu. I dalje su se čuli zbrkani šumovi kad pokušam da ga isprobam zatiskujući dlanom ono zdravo.

Na drugoj strani potoka jato ćurki sa ćurićima čeprkalo je tražeći hranu. „Ne može nam on više ništa, matora moja“, umirila sam mulu potapšavši je po grebenu. „Hajde sad, na službenoj smo dužnosti u ime Konjskih biblioteka.“ Junija je bocnula povetarac njuškom. Ja sam ćutke čekala, prepuštajući njoj da odluči da li je bezbedno produžiti našom knjižnom maršrutom.

Na moje olakšanje, otrgla je oči od Frejžerove staze i pošla ka obali. Ovog dana biće posla preko glave. Maršruta ponedeljkom bila je duga. U pojedine dane imala sam u rasporedu svega nekoliko ljudi kod kojih treba da ostavim knjige, ali ovog ponedeljka mi je bio dodeljen novi čitalac povrh sedam domova i planinske škole kud ću svratiti.

Popele smo se uz obalu opletenu zamršenim žbunjem i stigle na vrh brda, ostavivši za sobom bežaniju veverica i zečeva.

Mula je digla gubice i tiho zarzala, prisećajući se da smo prethodne nedelje ispitale tu maršrutu kako bismo se pripremile za prvi dan mog povratka na posao.

Zvižduk voza zalutao je iznad nizova plavih brda ka istoku, udevajući pesmu železnice u uvale, dubodoline i zakutke starog Kentakija. Dopustila sam tom zvuku da me ispuni svojom melodijom. Uskoro su mi se misli okrenule putnicima voza koje veliki čelični vagoni pronose pored šumovitih krajeva, kroz te stare planine prosečene nebrojenim miljama reka i potoka. Zamišljala sam lepa mesta ka kojima ih vuče lokomotiva. Maštala sam nekada o vozu punom Plavih koji su se otisnuli na put. Plavih poput mene. O nekom, negde, ko izgleda kao ja...

Junija je frknula kao da je čula moje teško ostvarljive misli. „Moglo bi to da se desi“, kazala sam muli. „Moglo bi tamo negde biti drugih kao što sam ja.“

U daljini je u jutarnjem svetlu provirilo gazdinstvo porodice Mofit. Sada puna žara, Junija je nagarila dalje, prešavši u brz kas kad je ugledala devojkju.

Bilo je to moje prvo svraćanje s knjigama od udaje u januaru, ali kad sam ugledala svoju članicu biblioteke tu, kako me čeka, imala sam osećaj da nikad nisam ni napuštala svoj posao.

Konačno je bilo nastupilo proleće i zbacila sam sa sebe samrtnicu zimu, smrt moje bračne postelje, i načas opet postala ono desetogodišnje dete iz minulih leta. Istegla sam se u sirovi prolećni vetar, osećajući kako duh knjiga hoće da provali iz mojih bisaga – život mi se peo u kosti. Udarila sam petama o živinče i krenula odsečno da cokćem, terajući ga u pun galop. To što mogu da se vratim knjigama bilo je svetilište za moje srce. I radost se otrgla na slobodu, umanjujući moje lične nedaće, opraštajući protraćenu mladost i umiruće snove koje su oduzeli težak život, teška zemlja i ljudske teške misli i pristrasnosti.

Četvrto poglavlje

Šesnaestogodišnja Andželina Mofit stajala je bosonoga u dvorištu zastrtom blatom, s rukama na izbočenim bedrima, čekajući, dok se njena iznošena haljina ružičaste boje orhideje nadimala, šibala oko dugačkih nogu kao luda, a okrzani donji porub puckao oštrim šapatom ispod tankog kućnog ogrtača punog rupa; na ustima joj se jasno videla zabrinutost.

„*Blu-eeet.*“ Mahnula je. „Krajnje je vreme bilo, Bluet. Već april! Uželela sam te se. Nabavila si sebi novo jahaće grlo. Kako se zove?“

„Ovo je Junija.“

„Ih, Junija je lepo ime. Dođi, Junija. 'Odi 'vamo, apostolko stara.“

Andželina, koja je bila među mojim najmlađim čitaocima, upamtila je da sam joj pročitala stih 16, 7 iz Poslanice Rimljanima o Juniji, jedinoj ženi apostolu. Isti biblijski stih koji je mama čitala meni, i razlog što sam Juniji dala to prikladno ime. Brzo sam otkrila koliko je pametna ta životinja, te da je ne možeš naterati da se makne ukoliko nasluti opasnost pred sobom. Šesnaest dlanova* visoka, zaštitnica, proročica, Junija

* Oko 163 cm. (Prim. prev.)

me je već bila spasla od napada risa, drugi put pak od čopora zlih pasa, a vrlo nedavno od klizave, mahovinom obrasle padine koja se ulegala.

Moja mula je zahtevala da čekamo dok nisam ugledala risa i pustila ga da se odšunja odatle, pse je čula pre nego što bi to uspelo ijedno ljudsko biće i naterala me da se vratim do mesta kuda se divlji psi nisu usuđivali da zađu. I prosto je odbijala da pođe uz tu mahovinom obraslu padinu dok nisam sjahala i videla problem rođenim očima, te napravila od sebe budalu jer sam isprobala tle i skotrljala se, svom snagom se dočekavši na trticu. Junija nije bila plašljiva kao moj stari konj niti je imala krute noge kao onaj magarac. Ta se ne bi ni na tren skanjerala gde problema nema, ali bi stupila u odbranu i povelala boj kad zagusti. Narod je govorio da je dobra planinska mula neuporedivo bolja od konja, da je jahati na muli isto što i nositi sačmaru kroz ova opasna brda. Ali tata i dalje nije bio ubeđen u Junijinu vrednost, niti mu je njena namćorasta narav ulivala poverenje.

Junija je nežno ćušnula njuškom devojku u rame i Andželina joj se odmah svidela, te joj je Junija dozvolila da uhvati uzdu i priveže je za visok panj obrastao ćuranovim repom*. „Došla je. Došla je knjigonoša s onim knjigama“, razdrala se Andželina ka brvnari.

Sišla sam sa mule i otvorila bisage, pa stala da preturam po njima. „Izvini što je ovoliko potrajalo, ali bila je zima... i...“ Pustila sam neizgovorene reči da zapucketaju u vazduhu, ne želeći da pričam o tom braku.

Andželina je milostivo odmahнула na tu temu. „Čula sam. I šta koga briga. Sad si ovde, a bogme te se jesam uželela.“

Zapitala sam se koliko je tačno čula i osetila sam kako mi plavetnilo udara u lice kad sam izvadila *Mališanovu abecedu ili Moju prvu knjigu* i pružila joj je. Stegla ju je uz grudi i promrmljala jedno tiho „hvala“.

* Pljosnata šarena gljiva koja raste na drveću. (Prim. prev.)

Još malo kopanja i našla sam joj jedan crkveni pamflet i jedan časopis. „*Popularna mehanika* za gospodina Mofita“, rekla sam.

„*Pop... Po-pa-lur-na ma-mehanika*“, pročitala je ona podvlačeći naslov prljavim noktom i razgledajući fotografiju na naslovnoj strani. „To je vazдушna lađa, Bluet.“

Strašljivo je digla pogled ka nebu i prošaputala: „Ja je nikad nisam vid’la, ali gospodin se kune da je vidô jednu kako plovi nad brdima. Taj jeroplan je prošô tačno iznad njega, a on ti se samo baci na zemlju.“

Ni ja nikad nisam bila videla nijednu vazдушnu lađu, ali sam joj verovala.

„I znam“ – Andželina je zatresla rečitim prstom – „da se i precdnikova žena u jedan takav popela, kad je dolazila u Kentaki.“

Obe smo se zapiljile u nebesa, pokušavajući da zamislimo Elenor Ruzvelt tamo gore u sivom trbuhu mašine koja leti iznad naših planina.

„Da ne poveruješ da narod tako može da stigne do naših planina.“ Andželina gotovo da nije disala; natkrilila je skupljenom šakom oči, pretražujući nebo. „Još malko pa čoveku neće da treba konj, čak ni noge. Te goleme mašine prosto ima da ga pakupe i obave put umesto njega.“

Uhvatila me je tad za ruku, a ja sam se ukočila. Nijedan belac nikad nije tako prijateljski dodirivao nekog Plavog. Niko sem Andželine. I bez obzira na to koliko je puta posegla za mojom šakom, i dalje je osećaj bio čudan i tiho bih privukla ruku uz sebe, pod utiskom da sam nekako ostavila na toj devojci greh.

No svejedno, volela sam njen meki dodir, i budio je u meni čežnju za mamom i želju da imam sestru, možda čak i bebicu, malčice. Ali za mene nikad neće biti bebice, niti drugog muškarca. Ako je vest stigla čak dovde, onda varošani, bila sam ubeđena, pronose glasine da je Frejžera nekako ubila moja boja – šire priču da je jedna plava đavolice ubila čoveka u njegovoj bračnoj postelji. To je blagoslov, podsetila sam sebe.